

## Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

### Zpráva ze zasedání Stálé konference k odčinění újem na životě a zdraví 2023

Uplynula již celá první dekáda účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. Jednou z velkých změn, které nový civilní kodex zavedl, bylo zrušení tabulkových náhrad nemajetkové újmy na zdraví.

V březnu 2014 občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu oficiálně vzalo na vědomí tzv. *Metodiku k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)*. Jakkoli *Metodika* není – a ani nemůže být – právně závaznou, slouží jako faktický podklad pro soudní rozhodování v předmětných věcech v celé České republice. *Metodika*, její celkové pojetí i řada dílčích otázek jsou od počátku předmětem odborné diskuse. Ta ovšem dosud měla spíše živelnou podobu a chyběla jí jednotící platforma.

I z toho důvodu vznikla iniciativa *Stálé konference k odčinění újem na životě a zdraví*, která byla zahájena v listopadu 2021 při katedře občanského práva a katedře zdravotnického práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Cílem *Stálé konference* je vytvoření a rozvíjení jednotné platformy, která spojí cenné odborné názory ve vzájemném diskursu. Za tímto účelem usiluje o shromáždění názorů a návrhů co nejširšího spektra relevantních aktérů a analýzu sporných otázek. V konečném důsledku pak směřuje k vytvoření návrhu potřebných úprav systému odčincování. Konkrétně je pozornost *Stálé konference* zaměřena zejména na úpravu *Metodiky k náhradě nemajetkové újmy na zdraví*, její aplikaci v soudní praxi a případné možnosti systémových změn.

Zahájení *Stálé konference* bezprostředně předcházela zpráva veřejného ochránce práv o šetření ve věci *Metodiky* ze dne 22. února 2021, která je k *Metodice* v řadě ohledů kritická, a rovněž kulatý stůl pořádaný na Ministerstvu zdravotnictví v září téhož roku. Dne 19. listopadu 2021 se pak za bohaté účasti odborné veřejnosti z oblasti soudnictví, znalectví, pojišťovnictví, akademické sféry i advokacie na Právnické fakultě Univerzity Karlovy konalo zahajující zasedání *Stálé konference*. V listopadu 2022 byl uspořádán kulatý stůl s vybranými odborníky zaměřený na dílčí relevantní otázky související zejména s problematikou bolestného. V návaznosti na tento kulatý stůl byla ustavena pracovní skupina pro aktualizaci bolestného.

V mezidobí se k aplikaci *Metodiky* v části judikatury kriticky postavily i vrcholné soudy. V nálezu ze dne 8. března 2023, sp. zn. I. ÚS 1010/22, Ústavní soud připomněl, že *Metodika* je toliko výkladovou pomůckou, která nemůže nahradit samostatné rozhodování soudce. Také samotný Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 23. března 2023, sp. zn. 25 Cdo 455/2022, mj. zdůraznil, že soudy nesmějí při určování výše náhrady mechanicky přebírat znalecké závěry podle *Metodiky*.

Dne 28. listopadu 2023 se na půdě Právnické fakulty Univerzity Karlovy konalo zasedání *Stálé konference k odčinění újem na životě a zdraví* jako v pořadí třetí konferenční událost v rámci uvedené iniciativy. Na konferenci zazněly tři referáty o vybraných problematických otázkách odčincování nemajetkové újmy na zdraví. Za každým z nich následovala živá diskuse, která refleктоvala soudobý stav problematiky a nastínila směry jejího možného dalšího vývoje.

Zasedání konané na konci listopadu 2023 tak bylo druhou plenární schůzí *Stálé konference*. Tomu odpovídala i hojná účast odborníků v plném rozsahu relevantních aktérů: vedle řady soudních znalců v příslušném znaleckém odvětví pozvání přijali také zástupci justice, poskytovatelů zdravotních služeb, pojišťoven či Ministerstva zdravotnictví nebo advokáti. Přítomni byli rovněž členové relevantních lékařských odborných společností.

Jako první přednesl svůj konferenční příspěvek *dr. Vít Kandrnal* (Farmakologický ústav Lékařské fakulty Masarykovy univerzity), jenž představil pracovní návrh technické aktualizace tabulek bolestného v *Metodice*. *V. Kandrnal* nejprve nastínil některé směry kritiky pojetí bolestného v *Metodice*, např. dvojkolejnost bolestného dle *Metodiky* a dle nařízení vlády č. 276/2015 Sb. týkajícího se pracovních úrazů (kde mnohdy dochází i k výrazné nerovnováze částek odčinění paradoxně v neprospěch pracovních úrazů) nebo nedostatek pravidelných aktualizací *Metodiky*. Konkrétně *V. Kandrnal* navrhl zejména upravit definice položek, které v praxi vedly k nejednotnému výkladu, upravit bodové hodnoty položek v praxi vnímaných jako podhodnocené a odstranit redundantní položky.

Především však pracovní návrh technické aktualizace tabulek bolestného reaguje na stále intenzivnější diskusi o možnosti odčínovat bolestivé léčebné zákroky, které v *Metodice* nejsou zahrnuty, a to buď prostřednictvím analogického použití některých existujících položek bolestného, nebo jejich výslovným vytvořením při budoucí aktualizaci *Metodiky*. Východiskem pro úvahy *V. Kandrnala* byla většinová shoda odborné veřejnosti na tom, že je žádoucí umožnit odčinění bolesti při některých léčebných zákrocích. K diskusi proto předložil návrh tabulky, která zahrnuje možné odčinitelné bolestivé výkony, přičemž ke každému z nich přiřazuje bodovou hodnotu i analogickou již existující položku bolestného (např. cizí těleso v průdušnici jako analogická položka pro provedení intubace v rámci anesteziologických výkonů či poranění tepny nebo hluboké žíly jako analogická položka pro zavedení katetru do tepny). Naznačeny byly také možnosti analogické aplikace položek bolestného pro odčinění psychické újmy. Návrh technické aktualizace tabulek bolestného, vypracovaný ve spolupráci odborníků z pracovní skupiny pro aktualizaci bolestného, přitom neměl ambici stát se návrhem finálním, nýbrž byl zamýšlen jako podklad pro odbornou diskusi. Velmi živá a dlouhá debata, která po prezentaci *V. Kandrnala* následovala, potvrdila aktuálnost a význam tématu.

Příspěvek na téma psychiatrické újmy přednesla *dr. Lucie Široká* z katedry zdravotnického práva Právnické fakulty UK. *L. Široká* mj. poukázala na to, že zatímco *Metodika* psychické strádání vůbec neřadí mezi položky bolestného, v kontextu pracovních úrazů nebo nemocí z povolání, jakož i náhrady za bolest příslušníků bezpečnostních sborů, má stanovené bodové ohodnocení. Rovněž Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) zahrnuje diagnózy související s reakcí na těžký stres a poruchami přizpůsobení. V rámci *Metodiky* nicméně v současnosti zbývá pouze analogické použití vybraných položek bolestného, a to ať už dojde ke vzniku psychické újmy společně s újmou fyzickou, nebo samostatně. Také ve vztahu k náhradě za ztížení společenského uplatnění lze argumentovat, že by pro existenci nároku na odčinění nemělo být rozhodné, zda je poškozený omezen ve svém životě v důsledku fyzického, nebo psychického poškození. Zvláštní otázkou je pak možnost odčinění psychické újmy, která není psychiatricky diagnostikována (např. dlouhodobé a trvalé obavy a neklid v podobě, která nezakládá lékařskou diagnózu, avšak svojí intenzitou přesto významně snižuje kvalitu života poškozeného).

V závěrečném příspěvku se *Mgr. Sarah Farid* (katedra občanského práva Právnické fakulty UK) zabývala problematickými aspekty náhrady za ztížení společenského uplatnění nezletilých poškozených. Stěžejní jsou zejména otázky, v jakém okamžiku je nárok

nezletilého na náhradu za ztížení společenského uplatnění uplatnitelný a jak hodnotit rozsah tohoto nároku. Uplatnitelnost nároku je totiž vázána na ustálení zdravotního stavu poškozeného, které je ovšem u dětí s ohledem na jejich vývoj často velmi obtížně určitelné. Stanovení odpovídající výše náhrady je pak problematické především proto, že náhrada za ztížení společenského uplatnění jako překážku lepší budoucnosti poškozeného je judikaturou založena na srovnání stavu (respektive životních aktivit) poškozeného před vznikem a po vzniku újmy na zdraví. Zejména u menších dětí zde ale žádné relevantní životní aktivity před vznikem újmy nejsou. Otázkou je rovněž, zda je u dětí vhodné odčítat ztížení společenského uplatnění jednorázovou částkou, nebo spíše postupně v reflexi vývojových stádií dítěte. S. Farid tak do budoucna navrhuje vypracování zvláštní metodiky pro náhradu za ztížení společenského uplatnění nezletilých, která by mj. reflektovala právě i jednotlivé vývojové fáze. Komparativně byl také ve stručnosti představen přístup práva italského a německého.

O aktuálnosti představených témat svědčí i skutečnost, že diskuse přesahovala i velkoryse stanovený časový rámec. Zejména je třeba zmínit vystoupení *dr. Jana Tučka*, který po příspěvku *L. Široké* shrnul přítomným hostům diskusní podnět Psychiatrické společnosti České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně k hodnocení bolestného při duševních poruchách. Kritizován byl především systém hodnocení psychické bolesti podle nejbližší položky bolestného v *Metodice*, který vede ke sporům a nejasnostem, jako i dvojkolejnost bolestného dle *Metodiky*, tj. pro většinu úrazů, a dle nařízení vlády pro pracovní úrazy.

Z průběhu celé diskuse bylo zřejmé, že naznačená témata zainteresovanou odbornou veřejností velmi zajímají, přičemž názorů na vhodné řešení dílčích otázek je celá řada. Jednotící platforma v podobě *Stálé konference* je tak významným prostředkem pro směřování diskursu k nalézání obecně přijímaných praktických řešení.

Organizátoři by tímto velmi rádi poděkovali všem účastníkům konference. Užší pracovní skupina nyní shromažďuje připomínky odborné veřejnosti, přičemž v první polovině roku 2024 očekáváme první výstup její práce. V témže roce bude *Stálá konference* pokračovat dalším diskusním zasedáním.

Petr Šustek\* – Martin Šolc\*\*

\* Doc. JUDr. Petr Šustek, Ph.D., katedra občanského práva a katedra zdravotnického práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: [sustek@prf.cuni.cz](mailto:sustek@prf.cuni.cz). ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3411-6493>.

\*\* JUDr. Mgr. Martin Šolc, Ph.D., katedra občanského práva a katedra zdravotnického práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: [solcma@prf.cuni.cz](mailto:solcma@prf.cuni.cz). ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6274-8562>.